

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

משפטים

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2025

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת משפטים

אמונה

ונקרב בעל הבית אל האלוקים - להתעסק בצרכיו מתוך אמונה בהקב"ה ..... ג

תפילה

כי יצעק אלי ושמעתי - הקב"ה שומע תפילת 'כל' פה ..... ח

שובבי"ם

עלה אל ה' - לעת נעילת שער השובבי"ם ..... ט

בין אדם לחברו

אם כסף תלוה - מצוות גמ"ח ..... יד

לא תענה - לבלום פיו בשעת מריבה ולוותר לחברו ..... טז

ספח"ק בת עין

וזהו שאמר הכתוב (משלי כא כג) שומר פיו ולשונו שומר מצרת נפשו, שישמור כל אדם את פיו ולשונו מלדבר דברים בטלים וליצנות ולשון הרע, ולקיים מצות עשה ואהבת לרעך כמוך, לאהוב כל אחד מישראל, והוא בחינת אחדות כמאמר (מנחה דשבת) אתה אחד ושםך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד, ובזה מדבק את עצמו בכלל ישראל, בה' אחד אלופו של עולם...

כי כל הפרשה נאמרה בעניני דינים שבין איש לרעהו, ומזהיר שיהיה כל אדם זהיר שלא לבקש שום דבר מחברו שלא כדין, רק להאמין שאין העולם הזה עולם קיים, כי אם עולם עובר - הכנה לעולם הבא, ואין העיקר הטבע של עולם, כי אם העיקר לידע שיש שורש בהטבע למעלה, הוא הבורא ב"ה, שברא הטבע והכל הוא בהשגחה פרטית מה' יתב"ש, ואז בוודאי לא יבקש שום דבר מחברו שלא כדין, ובזה יקיים מצות 'ואהבת לרעך כמוך', וידבק את עצמו במדת אחדות.

וזה מאמר חז"ל (תנחומא משפטים ה) כשיש דין למטה אין דין למעלה, כנ"ל, שכשאין מבקש שום אדם דבר מחברו שלא כדין, מחמת גודל אמונתו בהבורא ב"ה, ומחמת אחדותו בישראל, בחינת וא"ו, אז 'אין דין למעלה', כי נעשה מן דין רחמים. וזה שתרגם אונקלוס 'ואילין דיניא די תסדר קדמיהון', פירוש, שיהיה דין למטה ו(ממילא) לא יהיה דין למעלה כנ"ל. (פרשת משפטים ד"ה זאל אצילי בני ישראל)

פרשת משפטים

עולמו בעשרה מאמרות (אבות ה א), וקבע חוקות שמים וארץ, יסד ארץ ומלואה, והעמיד את העולם כפי ההנהגה הטבעית, ולא זו בלבד, אלא שציווה עלינו להתנהג במידת דרך ארץ, וכמו שדרשו חז"ל (ספרי פרשת ראה) מה שנאמר וברכתך בכל אשר תעשה, וכן נאמר (תהילים קד כג) 'יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב', וכהנה רבות. אמנם, חלילה לו לאדם לחשוב שיש איזה כח בכל חוקי הטבע חלילה, וכלומר, שאם יעשה אותה פעולה טבעית יצליח ואם לאו לא יצליח, אלא עלינו להאמין באמונה שלימה שהכל הכל הוא רק בהנהגת ה' וברצונו ית"ע, ואין טבע בעולם כלל אלא גם דבר הנראה כ'טבעי' וכמנהגו של עולם - הרי זה רק כי כן

ונקרב בעל הבית אל האלוקים - להתעסק בצרכיו מתוך אמונה בהקב"ה

בפרשתן (כג יג), 'ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו, ושם אלהים אחרים לא תזכירו, לא ישמע על פיך', וכבר עמדו רבותינו הראשונים בביאור הכתוב, כי לא נזכר להדיא מה הם הדברים אותם 'אמרתי אליכם' שמהם צריך להישמר ולהיזהר, עוד קשה מה ענין רישא דקרא למה שנאמר בסיפא ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך.

וביארנו בזה [על יסוד דברי הרה"ק ה'אורח לחיים' מולאמשוב ז"ע], כי הנה הקב"ה ברא את

א. דוגמא לדבר, בפרשתן (כא יח-יט) 'וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרופ, ולא ימות ונפל למשכב וכו' רק שבתו יתן ורפוא ירפא', ואיתא בגמרא (ב"ק פה.) 'ורפא ירפא - מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות', וכמבואר בספה"ק, שכאן גילתה התורה שמי שנחלה ונפל למשכב עליו לעשות 'השתדלות', היינו לדרוש ברופאים שירפאוהו ממחלתו, אמנם חלילה לו מלתלות בטחונו ברופא ובסממני הרפואה, ואל יחשוב שאם ילך לרופא ויטול את סמי הרפואה מזה תעלה לו ארוכה למחלתו, אלא עליו להאמין כי הקב"ה הוא ה'רופא כל בשר', ורק ברצותו תבוא עליו הרפואה, ואין הרופא מרפא כלום, אלא כל ההליכה לרופאים הוא משום שנאמר ורפוא ירפא - שצריך לעשות פעולת השתדלות לרפואתו.

ומעתה תבין ביתר שאת, מה שאמרו כל צדיקי הדורות - נביאים הרבה בסגנון אחד (וכן מובא גם בדברי אליהו על הגר"א מוילנא ז"ע), אודות חולה אשר 'ניבאו' הרופאים שאין שום תקווה וסיכוי שעוד יקום ממשכבו אלא בוודאי ימות רח"ל, ואמרו הצדיקים, כי כל הרשות שניתנה לרופא הוא רק 'לרפאות', אבל לייאש על ידי גילוי עתידות אין להם שום רשות... ואין צורך להתייחס לדבריהם, וחלילה מלאבד את התקווה והבטחון בהקב"ה. וכל זה מבואר ביותר על פי האמור, כי לאמיתו של דבר אין הרופא עושה כלום, אלא הקב"ה הוא הרופא, אלא שנגזר עלינו לעשות השתדלות לדרוש ברופאים, אך אין להם שום כח ודעה לומר מה יהיה...

ומצינו דברים נפלאים ומפורשים בדברי רבותינו הראשונים בעניין זה, וכך כתב ה'שלטי הגיבורים' (סנהדרין ס"פ בן סורר ומורה, יח: מדפי הרי"ף) כי הרבה נידון (האדם) למיתה בעיני הרופאים (אבל באמת) ורפואתן קרובה. וכעין זה כתב רבינו המאירי (בספרו מגן אבות, הענין הי"ט) אף כשיאמרו לו הרופאים אין לו תקנה אלא בכך, כמה שערים יש למקום לרפאות מה שאינן נראות לרופא.

גם מצינו במפרשים שפירשו במזמור שיר שאמר דוד על חנוכת הבית (מזמור ל) שהיה נוטה למות והבריא, וכמו שפירש המלבי"ם במה שאמר (פסוק יב) 'הפכת מספדי למחול לי' - ומצייר, שכבר נתאספו כל העם להספידו כי חשבו שמת, ופתאום חזרה בו נשמה עד שהקבוץ שבאו להספידו ועמדו סביב מיטתו התחילו לחול במחול ובמחולות, עכ"ל. מעשה נורא מביא בספר 'חוט המשולש', שכאשר היה הגה"ק ה'כתב סופר' כבן שש שנים נחלה מאוד, והיה בסכנה גדולה עד ש'שפטו' הרופאים שהוא נוטה למות, ויקראו את בני חברא קדישא לעשות כראוי להם וכן עשו והדליקו נרות והתפללו תפלות הנהוגים, והרופאים מומחים ישבו בחדר המטה ויקימו משבתם ודברו הרופאים אל זקני זצ"ל (ה"ה הגה"ק ה'חתם סופר' ז"ע) ידענו אדונינו כי איש אלוקים קדוש אתה, אם בתפלתך לא תוכל להושיע לבנך

באר הפרשה - פרשת משפטים

מצדינו אפס תקוה, ובשמעו אבי החולה את הדברים העמיד את עצמו בזווית החדר אצל הארגז אשר כתבי יד קדשו בו, ויחל מש"ה את פני ה' אלוקיו בתפלה קצרה, והילד החולה בגודל חלותו צעק שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, ונענו האב והבן ונתקבלה תפלתם, ואמרו הרופאים עתה ידענו ביותר כי איש אלוקים הוא, כי לפי ראות עינינו כעת נתחדשה תקוה בלבבנו שיתרפא מחוליו, והשיב להם, ממני לא סר התקוה אפילו רגע אחד. וחסדי ה' כי לא תמנו ולא כלו רחמיו, ועין בעין נראה שהחולה השיב רוחו ונפשו, וגם בני חברה קדישא כיבו הנרות אשר הדליקו והלכו לביתם' עכ"ל. ומביא שם, שכאשר הגיע הכת"ס לבן י"ג למצוות הביאו לו אנשי הח"ק נדן מכסף ובתוכה נרות דקות של שעוה, הם הם הנרות אשר הדליקו באותו מעמד בטרם 'יציאת נשמה' (שלבסוף לא יצאה ממנו בעזהש"ת)...

ונביא מעט 'סגולות' ועצות, ראשית לכל העצות, היא העצה הפשוטה לעמוד בתפילה בבורא עולם, אשר גדול כוחה לבטל את הנגזר, וכדכתיב (מלכים ב' כ א) 'בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לבינתך כי מת אתה ולא תחיה', אכן חזקיהו נענה לו 'בן אמוץ כלה נבואתך וצא, כך מקובלני מבית אבי אבא אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים' (ברכות י). ואכן התפלל חזקיהו מקירות ליבו והבריא וניתוספו לו עוד חמש עשרה שנה על שנותיו.

וגם לאחר כל העצות דלהלן תשאר העצה של התפילה בראשית דבר, וכמו שאמר הרה"ק היסוד העבודה ז"ע (בסוף ספרו), וז"ל. אחר כל העצות, אין עצה כהמבקש ומתחנן לפני השי"ת ובוטח ושוען עליו ועל חסדיו ועל גודל אהבתו לעמו בית ישראל...

אמנם מצינו עוד בהאי ענינא, ותחילה למקראי קודש הוא באותו מקרא שפתחנו בו 'רק שבתו יתן ורפוא ירפא', שכך היה אומר הרה"ק רבי יצחק מסקווירא ז"ע, כי הנה בפרשת בשלח כתיב (לעיל טו כו) 'ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלוקיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חוקיו כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך', ומ"מ, זה שארפע רעצעפט (מרשם רפואי חזק וחרוף) ... ש'התנאי' לזכות לרפואה הוא רק אם ישמור כל החוקים והמצוות ויעשה הישר בעיני ה'... גם בפרשת יתרו מצינו עניין רפואה, והוא בקבלת התורה שם נתרפאו כל החולים, אך גם זה שארפע רעצעפט... כי צריכים לקבל על עצמנו את כל התורה. אכן בפרשה זו נאמר רק שבתו יתן 'שבתו' מלשון שבת, ור"ל אם רק ישמור שבת כבר ורפוא ירפא - שהקב"ה ישלח עזרו מקודש לרפא את שומרי שבת.

וכך כתב הרה"ק ה'שם משמואל' ז"ע (שלח תרע"ז) בשם אביו הרה"ק ה'אבני נזר' ז"ע, דהנה אמרו חז"ל (שבת יב.) 'הנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא, ורבי מאיר אומר יכולה היא שתרחם'. עכ"ל. וברש"י (שם) יכולה היא שתרחם אם תכבדה מלהצטער בה. וכתב על זה וז"ל, שמעתי מפ"ק אדומור"ר זצוק"ל שמידה זו נוהגת בכל ענייני האדם, אפילו מי שיש לו חולה בתוך ביתו ר"ל, אם אפשר לו שיתאפק ולא יצטער (בשבת) ולא יהרהר בעגמת נפשו, בודאי שיתרפא.

וכה כתב בספר 'מתוק מדבש' (להגה"ק רבי יצחק פרחי, אות ו) ובעינינו ראינו בני אדם שהגיעתם צרה עד לקראת השבת, וביום שבת עצמו הסיחו דעתם מצרתם ושמחו בשמחת השבת כראוי, ולא הכניסו עצב ודאגה בלבם על צרתם, וזכו שאבלם נהפך להם לששון ונושעו מצרתם בנס ופלא.

מן העניין להביא מה שפירש הרה"ק ה'תפארת שלמה' ז"ע בהקדם לשון המשנה (שבת יד ג) כל הַאֲכָלִין אוכל אדם לרפואה', שנרמז כאן כי יש כח בכל המאכלים שאוכל לכבוד שב"ק להמשיך רפואה על החולה, וזהו שנרמז כאן בכתוב רק שבתו יתן - שעל ידי קדושת מאכלי שבת אזי ורפוא ירפא.

ואילו הרה"ק רבי שלום משאץ ז"ע פירש ('שבת שלום' עמ' קכז) רק שבתו יתן - אם יתן מממונו ויוציא הוצאות לכבוד את השבת, אזי ורפוא ירפא... (ועי' ב'ערוגת הבושם' בפרשתן בעניין זה).

'סגולה' נוספת לרפואה וגם לפרנסה, אמר הרה"ק מראדושיץ ז"ע בהאמור בפרשתן (כג כה) 'ועבדתם את ה' אלוקיכם ובירך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך', וצ"ב, כי פתח הכתוב בלשון רבים - ועבדתם, והמשיך בלשון יחיד - לחמך, מימך, מקרבך. אלא ביאורו, ועבדתם קאי על עבודת התפילה, ועל כן נאמר בלשון רבים דהיינו תפילה בציבור, ועי"ז, וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך - שהתפילה בציבור היא 'סגולה' לפרנסה ולרפואה (נפלאות הסבא קדישא הוצאת פיטקוב תרפ"ט, ח"א עמוד י).

עוד עצה טובה קמ"ל, במה שכתב הרה"ק ה'חתם סופר' ז"ע (ד"ה וכי יריבון) לבאר במה שנאמר 'וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף וגו', ורפא ירפא, ולכאורה צ"ב לשם מה נכתב בתורה וכי יריבון, וכי לא די

הוא רצון השי"ת באותה העת שבך יהיה, וגם כאשר העולם - יאמין כי אין ה' השתדלות' מועילה כלום, אלא עושה פעולת 'השתדלות' לצרכיו בפרנסה ובשאר עסקי ברצות ה' יצליח אף אם לא היה עושה סיבה גשמית,

באומרו 'כי יכה איש את רעהו'. ומבאר החתם סופר, שהנה נאמר (ישעיה נז יט) 'שלוש שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו, ונרמז בזה כי מי שנוהג בשלום לרחוק ולקרוב אינו צריך להגיע לרופאים, אלא אמר ה' ורפאתיו, אבל מי שאין לו שלום מכל עבריו והוא בעל מריבה בו לא כתיב אמר ה' ורפאתיו אלא 'ורפוא ירפא', וכדרשת חז"ל (ב"ק פה.) מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות... [וכבר כתב ב'בעל הטורים' על הפסוק (טו כו) 'כי אני ה' רופאך' וז"ל, רופאך, הפ"א רפויה שהרפואה שבידי שמים באה בשופי, ושבידי אדם בא בקושי ועל כן 'ורפא' בפרשת משפטים דגוש]. מעשה נורא מובא בגמ' (הוריות יד.), רב יוסף נתכנה בשם סיני - על שם שהיה בקיא יותר, ומסודרת אצלו התורה כנתינתה מסיני, רבה היה עוקר הרים - על שם שהיה חריף ומפולפל ביותר (ומעלתו נחשב יותר בענין חריפותו, מאשר בבקיאיות וידיעות). בהגיע זמן שהוצרכו למנות נשיא, שלחו לארץ ישראל לשאול אותם מי עדיף סיני או עוקר הרים, והשיבו, 'סיני עדיף', שהבקי יותר הוא הקודם במעלתו כי הכל צריכים 'למרי חטיא' (לבעל החיטים, כלומר למי שהתורה ברשותו), ואפילו הכי לא קיבל רב יוסף על עצמו את הנשיאות, והמליכו את רבה, רק אחר כ"ב שנים נלב"ע רבה אז מלך רב יוסף.

ומסופר שם בגמרא ענין נורא, כי כל אותם השנים שמלך רבה, 'לא חלף אפילו אומנא (מקיז דם) בביתו של רב יוסף', (ופירש"י, 'שלא רצה לנהוג שררה בעצמו כל אותן השנים שמלך רבה, אפילו בהאי שררותא שלא רצה להביא שום אומן בתוך ביתו. כלומר, כי שאר בני"א כשצריכים לרופא הם פונים לבית הרופא, ורק הנשיא קורא לרופא שיבוא לביתו), וכתב בתוס' הרא"ש וז"ל, והרמ"ה ז"ל פירש כך, הואיל שהשפיל רב יוסף את עצמו ולא רצה לנהוג שררה בפני רבה, הגינה זכות ענוותנותו עליו ועל אנשי ביתו שלא חלה אחד מהן כל השנים שמלך רבה, ואפילו אומן להקזת דם לא (הוצרך ל)קרא לביתו, והדין פירוש מסתבר לן, עכ"ל. ודבר שפתיים אך למותר...

הגה"ק רבי חיים פלאג"י זי"ע כתב (רפואה וחיים פי"ב אות עד) כשיש חולה בתוך ביתו יעשה ותרנות אפילו עם עופות השמים, ובדוק ומנוסה שיבקשו עליו רחמים. והוסיפו לרמז בדבריו באופן נפלא, כי פעמים חושב האדם וכי לפלוני אוותר, והרי הוא 'בהמה בתבנית אדם'... לזה כתב, לוותר אפילו לעופות השמים, ר"ל, למי שמבלבל אותך ומטריד אותך ממש כציפור המרקדת על הראש... ובאופן כזה, בדוק ומנוסה שיבקשו עליו רחמים... ולסיומא דמילתא דהאי עניינא, הנה אמרו חז"ל (שבת לב.) 'לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר', והקשה הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (בן יהודע), והרי אותו חולה נידון בב"ד של מעלה אשר הם יודעים היטב כל זכויותיו וחובותיו, ומה שייך לומר לחולה 'הבא זכות', וכי אינם יודעים מאותה זכות שיביא... עוד הקשה, מה יועיל לו אותו זכות שיביא, והרי כבר קודם שנחלה עשה אותה זכות ומכל מקום פסקו שעליו לחלות.

ומתוך בזה"ל, דיזוע מי שהוא חולה יש לו סגולה להקימו מחליו, ע"י שיקבל עליו לעשות מצוה בדבר חדש שלא היה נוהג בו מקודם שאינו מחויב בו על פי שורת הדין. ולזה אמרו, הבא זכות מחודש (חדשה) מנדבת לבך שאין אתה מצווה בו עדיין, עכ"ל.

ויש להוסיף על דבריו, כי מסתברא מילתא שלא נאמרו הדברים לחולה דייקא, אלא אף אם קרוביו ובני משפחתו וידידיו ומכריו מקבלים על עצמם 'דבר חדש שלא נהגו בו מקודם' שאף הוא 'סגולה' להקים את החולה ממשכבו... ב. ולמדנו זאת ממקרא מפורש, כי הנה בעיני 'העולם' נדמה כי סיבת הדבר שה'שלג' נמס ונהפך למים לאחר זמן הוא מפני שהשמש יצאה על הארץ ומחמתו, עד שמאליו הוא נימוח, שהלא כן הוא דרך ה'טבע' שהשלג נמס בחום, אכן בכתוב מפורש להדיא שלא כך הם הדברים, אלא כדכתיב (תהילים קמז טז-יח) 'הנותן שלג כצמר כפור כאפר יפזר, משליך קרחו כפתים לפני קרתו מי יעמוד, ישלח דברו וימסם', והרי לך שהשלג והכפור נמסים אך ורק מפני שבך היה רצון השי"ת ששלח דברו להמיסם...

וכן איתא ב'שפת אמת' להרה"ק מבערז'אן זי"ע (ריש פרשת נח) בשם הרה"ק השרף מסטרעליסק זי"ע, שהמאמין שהמים מכבים את האש הוא מחמת כי כך ברא השי"ת בטבע העולם, עדיין אין אמונתו 'אמונה שלימה', רק יאמין שבכל פעם שהמים נפגשים עם אש חוזר הבורא יתב"ש ומצווה שהמים הללו יכבו אש זו... ובלא זה לא היו מכבין את האש אף שהם מים.

באר הפרשה - פרשת משפטים

ואם רצון ה' שלא יצליח אזי כך יהיה אפילו אם יעשה את כל ההשתדלויות שבעולם¹. וזה הסובר בלבבו שיש בה כלשהו בחוקי הטבע הרי הוא כמי שאומר שיש באלוהים אחרים ח"ו².

וכע"ז מצינו להגה"ק החזו"א זי"ע (אגרות חזו"א, לה) שה'טבע' היינו רצון תמידי של הקב"ה... וכוונת הדברים, שלא יקשה לך מהו ענין 'הנס', מה נשתנה נס מטבע, והרי שניהם במאמר ה' נעשים, אמנם, אכן, את שניהם ציוה השי"ת שיארעו, אלא, ש'נס' יקרא לדבר שעלה ברצון הבורא יתב"ש ש'פעם אחת' יקרה כך וכך, לעומתו, פעולת הטבע עניינה כלפי אותם הדברים התמידיים והמתמשכים - שבכל רגע רוצה הבורא שכך וכך יארע.

ג. כתב הרה"ק ה'פנים יפות' זי"ע (בפרשתו ד"ה אם כסף), שיש עשירים שטוענים כנגד העניים שהינם עצלים... נרפים אתם נרפים... ועל כן משתמטים מלעזור להם באומרם שהינם 'אשמים' במצבם, אך האמת היא, שגם ה'זריזות' שיש לו לעשיר אף היא עצמה ממתנת שמים, וכמו שיש לבאר בלשון הכתוב (דברים ח יח) 'וזכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל', שהוא נתן לך את הכח והזריזות והשכל לעשות את החיל. וברצות ה' ש'פלוני' יהא עני הטביע בו תכונת העצלות בכדי שלא יהיה לו, אך חלילה לומר שהעצלות וחוסר ה'כשרונות' המה גרמו לחוסר הממון, אלא אדרבה מאחר שנגזר עליו שלא יהיה לו ממון על כן נתן לו את הסיבות המונעות אותו מלהרוויח. ומביא רמז לדבר כי האותיות שקודם 'כסף' הם 'עני' (י קודם ל', נ' קודם ל', ו' קודם ל'), ואילו האותיות שאחר 'כסף' הם 'עצל' (אחר כ' - ל', ולאחר ס' - ע', ואחר פ' - צ), 'לרמז שהכסף והעוצם [-הכח] הכל הוא מאת השי"ת, ולולי עזרתו ח"ו יפנה לימין ואין עוזר ולשמאל ואין סומך בשום צד'...

ד. מעין הדברים כתב הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (שבת חוה"מ פסח) שהנה אמרו חז"ל (זוה"ק ח"ג סא.) שחירם מלך צור עשה עצמו אלוה וכפי שאמר על עצמו 'מושב אלוקים ישבתי' (יחזקאל כח ב), ותמוה עד מאוד, כיצד היה יכול להטעות את עצמו כל כך, ואפילו טיפש שבטיפשים מכיר באפסיות כוחו עד ש'אם יפתח אחד מהם או יסתם אחד מהם אי אפשר לעמוד ולהתקיים אפילו שעה אחת'. אלא מבאר בזה הלשון, אמנם טעותו לא היה שהוא עצמו אלוה, רק טעותו היה לפי שראה בעצמו כל כך חכמה עושר וכבוד אמר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ובעבור זה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה את עצמו עבודה זרה. עכ"ל.

וכך אמר הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שהאיש הבוטח במלאכתו ובעיסוקיו וחושב שמהם יש לו מזונות ופרנסה, הרי הוא כעובדי הכוכבים ומזלות, כי מה בינו וביניהם, גם הם מאמינים שהקב"ה ברא העולם, אלא שהם מדמים בנפשם כי יש בכח הכוכבים והמזלות להשפיע עליהם שפע פרנסה ושאר הצטרכויותיהם (כידוע מלשון הרמב"ם), וכיו"ב ממש הוא הסומך על עסקיו ו'עובד' אותם, בחשבו כי מהם תצמח ישועתו... אלא יאמין האדם שכל הצלחת העסק אינה אלא צינור ואמצעי שעל ידו שולח לו הקב"ה פרנסתו בכל עת ובכל שעה, וכל מה שהוא צריך לקבל בוודאי יקבל בין אם יעבוד ובין אם לא יעבוד, אלא שעליו להתנהג כמנהג העולם ולעשות פעולות השתדלות כדי להמשיך את השפעת הפרנסה מידי הפתוחה והמלאה.

ואין אלו 'דברי אגדה' או מילי דחסידותא בלבד... אלא גם 'להלכה' מצינו כן, וכמו שכתב בשו"ע הרב (הל' משא ומתן סי' קנו ס"ב) בזה"ל, ויזהר לישא וליתן באמונה שלא יחליף את דיבורו, שנאמר (ויקרא יט לו) 'והינן צדק יהיה לכם', שיהיה הן שלך צדק ולא צדק (ב"מ מט.) וכו', וכל המחליף את דיבורו כאילו עובד עבודת כוכבים ומזלות. עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה מהיכתי תיתי שהמדבר שקר ומשנה בדיבורו לייקר את השער נחשב כעובד ע"ז שהיא מהעבירות החמורות בתורה, אלא כי אכן, בזה שהוא נושא ונותן שלא באמונה מוכיח על עצמו שאינו מאמין שהקב"ה הוא הזן והוא המפרנס, ואינו מאמין שלא תועיל ההשתדלות להרבות לעצמו ממון יתר מאשר נקצב עליו אפילו בפרוטה שחוקה, שהרי אם היה מאמין לא היה עובר על איסור שבתורה לצורך ה'השתדלות', כי מה תועלת תהיה לו בעשיית איסור זה לחינם, אלא בעל כרחך שחסרה לו האמונה בבורא עולם, וממילא נחשב לו כעובד עבודת כוכבים ומזלות.

ה. מידה טובה מרובה, כאשר איש יהודי עוסק במלאכתו מתוך האמונה הטהורה כי הקב"ה הוא הזן ומפרנס, וכל מעשיו אינם אלא רק לצאת ידי חובת ההשתדלות - כמה מעשיו רצויים לפני המקום, וכדבריו הנודעים של הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע על כגון דא 'כמה מן הקדושה ניתוסף לאדם כאשר חי באמונה כזאת'. וכמו שהיה הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע מבאר את דברי הגמרא (ברכות ח.) 'גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים', ולכאורה

הפרטית על כל נוצר ונברא, וזהו גם המשך הכתוב שבא להזהיר מלחשוב שיש כח בחוקי הטבע ח"ו, שהנה 'הטבע' בגימטריא כידוע 'א-ל-ה-י-ם', והמאמין בחוקי הטבע הרי הוא כמאמין באלהים אחרים, וזהו שנאמר בהמשך הכתוב ושם אלהים אחרים לא תזכירו - הוזהרו מלהאמין ב'טבע', שהרי זה כמי שהינכם מזכירים ומאמינים באלוהים אחרים רח"ל.

ומעתה יש לפרש שכך הוא כוונת הכתוב, בכל אשר אמרתי אליכם תשמרו - ר"ל תזהרו ותשמרו לזכור היטב את יסוד האמונה המהורה שכל הנעשה בעולם הוא אשר אמרתי אליכם, כלומר הכל הוא מכוחם של אותם 'עשרה מאמרות' שאמרתי בבריאת העולם, ודבר אלוקיני יקום לעולם שכל הבריאה ומלואה וכל תהלוכות תבל ויושבי בה הם רק ברצון ה' והשגחתו

צ"ב במה גדלה מעלתו של הנהנה מיגיע כפיים יותר מהירא שמים, אלא הכוונה היא לאותו ש'נהנה מיגיע כפו' בלא יגיע ראשו, שאף בעסקו בענייני עולם, הוא רואה את בוראו בכל צעד ושעל, מדריגה זו של אמונה זכה וברה עולה יותר על מדריגת ירא שמים (הובא בחמדת דוד פר' עקב).

והן הן דברי הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל בלשון הכתוב בפרשתן (כב ז) 'ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו', שדיבר הכתוב אל בעל הבית - וכדרך בני"א לכנות 'בעל הבית' את מי שעוסק צרכי הפרנסה, כי גם הוא יכול להתקרב אל ה', וזהו שאמר הכתוב 'ונקרב בעל הבית אל האלוקים' - שאף 'בעל-הבית' יכול לזכות לקרבת אלוקות, אך זאת בתנאי אחד - 'אם לא שלח ידו במלאכת רעהו', שיזהר שלא 'לשלוח ידיו' לממון אחרים שלא כדיון, אבל אם ינהג בישרות ונאמנות הרי גם 'ממעשיו הפשוטים' יכול להתעלות עדי מעלה (הובא במשחת שמן עמ' רע"ד).

מִן הַבָּאֵר

וכבר פירש רבינו בחיי בשם הרמב"ם בלשון הכתוב ב'עשרת הדברות' (לעיל כ ט) 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך' בכהאי לישנא, כל הששת ימים אפשר לך שתעבוד את השי"ת עם עשיית כל מלאכתך, כעניין האבות שהיו עובדים את השי"ת עם עבודת המקנה ושאר עניינים הגופניים, עכ"ל. והיינו כשיעשה אותם מתוך אמונה שהכל בידי הבורא, גם מעשי ידיו, וגם תוצאותיהם.

1. עוד בעניין האמונה, הנה כתיב בפרשתן (כב כו) 'והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני', וידוע להקשות שהרי כלל מסור בידינו 'אין והיה אלא לשון שמחה', ואם כן מה שייך לומר והיה כי יצעק אלי, איזה שמחה יש כאן כשאיש יהודי אין לו מעות עד שהוצרך ללוות ולתת למשכון את כסותו היחידה שאף היא אינה חוזרת לו... ומבאר הרה"ק רבי שאול ידידיה ממודזיץ זי"ע, שהנה האדם אשר נמצא במיצר ומצוקה, ומתגבר במדת הבטחון בהקב"ה, והוא סומך שבוודאי מן השמים ירחמו עליו ובמהרה יצא מצרה לרוחה ומאפילה לאורה, אז אפילו בשעת הצעקה אינו שרוי בעצבות ח"ו, אלא הוא צועק להשי"ת מתוך שמחה ומתוך אמונה ובטחון שיודע שבוודאי יושיעו ה' וממצוקותיו יצילו, וגדולה היא כח האמונה והבטחון עד שהקב"ה מבטיחו ואומר 'ושמעתי כי חנון אני'.

שמעתי מבעלי המעשה, שנסעו לפני כמה שנים לשבות את שבת חנוכה באוקראינא, ושם יש הרבה כבישים צרים שיש בו מקום מעבר רק לרכב אחד, על אם הדרך בדרכם למעז'יבוז הגיעה משאית (טראק) למולם והוכרחו לזוז עם רכבם לצידו הדרכים, אך דא עקא כי הכפור והשלג שלטו בכל עוז ותעצומות ורכבם נתקע בין הררי שלג שנערמו בצידו הדרכים עד שגלגליו היו תלויים באוויר, כשגוף הרכב עומד על הר שלג, ולא יכלו לשוב אל הכביש להמשיך בדרכם. והנה המקום שומם... מרוחק כארבעים ק"מ ממקום ישוב, והכפור שולט ובעוד זמן מה יגמר הדלק (געז) ואז לא יוכלו לא לחמם את הרכב וגם לא לזוז ממקומם... ומדובר בפיקוח נפש אמיתי (וא"א ללכת מרחק כה גדול ברגל).

ויראו בצר להם, החליטו לתפוס אמונת אבותם - אמונה פשוטה ותמימה, ונדברו לומר יחדיו ניגוני התעוררות תוך התעמקות המחשבה באמונה כי אצל הבורא עולם הכל שוה, בין אם האדם נמצא במקום ישוב בבית חם, הן אם הוא נמצא בין הרי חושך במקום כפור עז... וכן עשו, השניים עצמו עיניהם ופתחו בשירה, וכך שרו זמן ארוך עד שנרדמו... והתעוררו לקול איש זקן (נכרי מתושבי המקום) שנקש על חלון הרכב כש'כליו' בידי (כלי חרישה) - כשאינם יודעים כמה זמן עסקו בשירה וכמה זמן בשינה. הלה פינה את השלג מבלי לדבר עמהם - כי לא הבינו השנים

באר הפרשה - פרשת משפטים

כדכתיב 'והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני'. כלומר, אע"פ שבדין בא העבוס לידך, כי הלווית עליו מעותך, אעפ"כ תשיבנו לו. כי אם יצעק אלי המדה היא כך - שאשמע צעקתו. לפי שחנון אני ואיני יכול לראות בעונו, וגם יש בלשון חנון מתנת חנם כדאמרינן בברכות (ז:): 'וחנתי את אשר אחון - אע"פ שאינו חנון', עבלה"ק. והרי הפסוק איירי במי שלוח כסף מחברו ולא פרע חובו, והמלוה לקח ממנו משכון בדין ללא כל עוררין, ואעפ"כ אמרה תורה שיחזיר המלוה את המשכון, כדי שלא יצעק הלוה לפני ה' ושמעתי כי חנון אני'. והוא פלא, והלא אין הלוה צורך בצעקותיו שהרי מחויב מדינא לשלם, ומדוע יקשיב הקב"ה לתפילתו ולצעקתו. אלא מכאן, שכל יהודי שצועק אל ה' (אף אם אינו צורך וראוי) כביכול מוכרח הקב"ה לשמוע בקול צעקתו 'כי חנון אני'^ט, שזו מידתו של הקב"ה.

כי יצעק אלי ושמעתי - הקב"ה שומע תפילת 'כל' פה בפרשתן (כב כו), 'והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני', וכתב רבינו הרמב"ן ז"ל, כי חנון אני - חנון ומקבל תחינת כל אדם אע"פ שאינו חנון, מגזירת חנים ('חנון' משורש תיבת 'חנים' הוא). והעניין, שלא תחשוב, לא אחבול שלמת הצדיק, אבל שלמת אדם שאיננו צדיק אקח ולא אשיבנו כי צעקתו לא ישמע א-ל, לפיכך אמר כי חנון אני ושומע צעקת כל מתחנן לי, עכ"ל^י. ותוספת דברים אך למותר^ה.

ביו"ב מצינו ב'הנהרות אשר"י' (נרפס בגיליון התוס' ברה"ז): בתוך ביאורו את 'שלוש עשרה מידות של רחמים - חנון - שחונן בעת הדחק לגאול הצועק, כדכתיב (ישעיה ל יט) 'חנון יחנך לקול זעקך', ומדה זו כביכול, שבעל כוח יש לו - לחון על הצועק אף שלא בדין,

שפת האוקריאני, והעלה את רכבם על דרך המלך. וראו בעליל, כי ההתחזקות באמונה איתנה הציל אותם ממות לחיים כפשוטו ממש. שהקב"ה שלח לשם שליח נאמן שיעבור במקום וימצאם ויכמרו רחמיו, ויעזור ויגן ויושיע אותם. ואכן, אשרי אדם עוז לו בך, אשרי איש שלא ישכחך, אשרי אדם בוטח בך.

ז. בשם הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע אמרו לפרש, על דברי הפסוק ש'כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לעורו במה ישכב', כי עד כאן מדברת התורה אל המלוה, מכאן ואילך מדברת התורה אל הלוה (ולא כפשוטו רק למלוה), מדוע תעמוד בדעתך לעשות 'מעשה שטות' - לבוא דבר יום ביומו ולקחת את העבוס מהמלוה 'כסות לילה' בתחילת הלילה ולהחזירה לו למחרת בבוקר, וחוזר חלילה, הנח לו למלוה, אלא והיה כי יצעק אלי - פנה נא אלי ריבון העולמים הכל יכול, בקש מאתי שפע רב, ושמעתי כי חנון אני - אחון אותך בשפע רב והרחבה, ותמצא כדי סיפוקך בגדים לרוב... עד שלא תצטרך ל'טובותיו' של המלוה.

ח. נוראות אמר הגה"ק מהר"י אסאד זי"ע (דברי מהר"י תהלים י) על הפסוק 'למה ה' תעמוד ברחוק תעלים לעתות בצרה', כי הנה הכתוב אומר בפרשתן (כג ד-ה) 'כי תפגע שור אויבך או חמורו תועה השב תשיבנו לו, כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו... עזוב תעזוב עמו', ובגמרא (פסחים קיג:) הקשו איך שייך 'אויבך' ו'שונאך', והרי נצטווינו 'לא תשנא את אחיך בלבבך'. ותירצו בגמרא, שמדובר שראה בחברו דבר עבירה באופן שמותר לשנאותו ומצוה לשנאותו (עיי"ש). ואמר המהר"י א, הרי הקב"ה מקיים את כל התורה כולה (שמו"ר ל ט), ואם כן כביכול יש לו לקיים בנו בני ישראל מצוות 'פריקה' לסייענו ולהקל מעלינו עול משא הגלות. וא"ת שכך עלתה בידינו כי חטאנו, ומצווה לשנא את החוטא, הרי אף על 'חמור שונאך' נצטווינו בפריקה, ואם כן 'למה ה' תעמוד ברחוק תעלים לעיתות בצרה'...

אלא ביאורו, כי דין נוסף נאמר ב'פריקה' והוא מה שאמרו בגמרא 'כי תראה - יכול מרחוק, תלמוד לומר כי תפגע', והיינו מקרוב, אמור מעתה, מתי יקיים הקב"ה פריקה בבני ישראל, כשיפסיקו 'לעמוד מרחוק' שהרי מיום שחרב ביהמ"ק הפריש הקב"ה שכינה מן הארץ (רה"א), כיצד ייהפכו בני ישראל להיות קרוב - ע"י התפילה, כמו"ש (תהלים קמה יח) 'קרוב ה' לכל קוראיו' כי ע"י הקריאה זו התפילה יהיה קרוב אלינו אז יקיים בנו הקב"ה 'עזוב תעזוב' ויפרוק מעלינו כל עול קשה [עוד אמרו לבאר עד"ז, שהקב"ה יפרוק מעלינו את העול כשנקיים 'כי תפגע' מקרוב, ומהי ה'פגיעה' - זו התפילה, כמו שאמרו (ברכות כו): 'אין פגיעה אלא תפילה'].

ט. בימי צעירותו של הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע חלתה נו"ב הרבנית בחולי מסוכן מאד, שלח ה'נתיבות שלום' מכתב אל חותנו האדמו"ר ה'ברכת אברהם' זי"ע (בעת ההיא התגורר ה'נתיבות שלום' בעיה"ק ירושלים, וחותרו בעיר טבריא), וכה כתב, 'בקשתי ש'מורי חמי' יפציר ויקרע את השמים בתפילתו כי המצב קשה ביותר', לאחר זמן הבריאה הרבנית

שאם תעבדו את ה' ותתפללו תזכו לשפע טובה וברכה בבני חיי ומוזני'.

עוד בפרשתן (כב כח), 'מלאתך ודמעך לא תאחר', ופירש ה'של"ה' הק' זי"ע (בפרשתן אות מט) משמו של רבי מנחם הבבלי (טעמי המצוות, לא תעשין, מא), כאשר מלאתך - כשלבנו של אדם כבד עליו, ומתפלל מעוני ורוב עבודה כשהכאב עצור בקרבנו, וממילא ודמעך - תפילתו באה בדמעה, תפילה כזו לא תאחר מלפעול, שהרי 'שערי דמעה לא ננעלו' (ברכות לב:).

עלה אל ה' - לעת נעילת שער השוכבי"ם

הנה עומדים אנו ב'עת נעילת שער', בסוף התקופה הקדושה של ימי השוכבי"ם^א, ימים בהם הקב"ה

בפרשתן (כג כה-כו), 'ועבדתם את ה' אלוקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך, לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימך אמלא', וכתב הרה"ק ה'פנים יפות' זי"ע, שהנה בפסוקים אלו התברכו בני ישראל בברכת הבנים - לא תהיה משכלה ועקרה. בברכת חיים - והסירותי מחלה, ואת מספר ימך אמלא. וכן בברכת הפרנסה - וברך את לחמך. ואף שאמרו חז"ל (מו"ק כח.) שבני חיי ומוזני לאו בזכותא תליא מילתא כי אם במזלא תליא מלתא, וא"כ כיצד בירכם בברכות אלו שאינם תלויים בזכותם, אמנם התשובה לכך כתובה ברישא דקרא 'ועבדתם את ה' אלוקיכם', ועבודה זו תתפרש על דרך שאמרו חז"ל (תענית ב.) 'איוהו עבודה שבלב זו תפילה', וגדולה התפילה לשנות את המזל לטובה, וזהו שאמר הכתוב

וחזרה לחיים טובים וארוכים, ברבות הימים קיבל ה'נתיבות שלום' מכתב מחותנו - הנה קבלתי מכתב המבקש ממני שאקרא את השמים בתפילתי לרפואת בתי, הרהרתי אז בלבי, וכי היאך 'אקרא את השמים' - מי ערב לי שמכך יצא הטוב, אולי דייקא החולי הוא ה'טובה', אמנם אינה ה' לידי את הספר 'זכרון זאת' מהרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע וראיתי כתוב שם (בפרשתן בד"ה במדרש) על הפסוק (כב כד) 'לא תהיה לו כנושה', שרק 'לו' - לאדם, אסור להיות כנושה, אך להקב"ה אדרבה 'תהיה לו כנושה' להיות תקיף בדעתו, להרבות בתפילה, ולהפציר שימלא את מבוקשו לטובה, מיד עמדתי להתפלל לפני בוראי - קרעתי את השמים, ונתרפאה בתי.

הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע היה מבאר את הדברים, כי כל הטעם שאמרה תורה 'לא תהיה כנושה' אינו אלא מכיוון שאין לו לשלם, ומדוע תענהו סתם, אך להקב"ה שהוא 'כל יכול' ללא גבול ומידה, וודאי שמותר להיות כנושה, ולא להרפות ממנו עד שיושיעו.

י. איתא בגמ' (פסחים נז.) מלכא ומלכתא הוו יתבי, מלכא אמר גדיא יאי [פירש רש"י, גדי טוב למאכל יותר מן הכבש] ומלכתא אמרה אימרא יאי [שכבש טוב מן הגדי], אמרו מאן מוכח כהן גדול דקא מסיק קרבנות כל יומא שהוא מקריב קרבנות בכל יום], אתא איהו [יששכר איש כפר ברקאי] אחוי בידיה אי גדיא יאי יסק לתמידא [שאם אכן הגדי עדיף אמאי אין מקריבים ממנו קרבן התמיד].

ולכאורה צריך ביאור, מדוע הביאו חכמי התלמוד את הוויכוח שבין המלך והמלכה וכי נפקא מינה לנו בזה, ועוד קשה מהו שאמרו 'כהן גדול יוכיח', וכי משום שמקריב קרבנות הרי הוא מומחה המבין בטעם בשר. ועל הכל יש לתמוה במה שאמר 'יששכר איש כפר ברקאי' שאם היה טעם הגדי מעולה מן הכבש היו מקריבים אותו לקרבן התמיד, ומנלן שמין הקרבן נבחר לפי טעמו, והלא יתכן שאף שהגדי מעולה ומשובח טעמו מכל מקום ציוה הקב"ה שיקריבו כבש דייקא מפני טעם הכמוס עמו.

וביאר הרה"ק משפיטווקא זי"ע (הובא גם ב'חמשה מאמרות' להרה"ק ממנוקאטש זי"ע מאמר הלקוטות אות כז, עיי"ש), מלכא אמר גדיא יאי - 'גדיא' היינו מזל (וכדמצינו עוד (שבת סז:) גד גדי, וברש"י התמזל מזלי], וכלומר שהכל תלוי במזל, אולם מלכא אמרה שהבורא יכול לשנות לכל חד וחד את מזלו - לטוב או למוטב, ועל כן 'אימרא יאי' - אימרא רומז לתפילה, שהכל תלוי בתפילה. ואמרו שהכהן הגדול יכריע ביניהם, שהרי הוא המשפיע את השפע לכלל ישראל, ויודע אם המשכת השפע במזלא תליא מילתא או בכח התפילה. והשיב להם הכהן - אי גדיא יאי - שעיקר ההשפעה היא על ידי המזל אם כן יסק לתמידא ר"ל שתהא ההשפעה תמידית וקבועה, העשיר יתמיד בעשירותו ואילו העני ישאר בעניותו לעולם, והרי עיננו הרואות שגלגל החוזר בעולם, העשירים מתרוששים ולעומת זאת יש עניים שעלו לגדולה, ואם כן מוכח שהכל תלוי בתפילה ולא במזל, כי על ידי התפילה מהפך הבורא את מזלו לטובה ולברכה. יא. סיפר הגה"צ רבי ירוחם זי"ע המשגיח דמיר, כשנתגלתה יבשת אמעריקע (ארה"ב) - כשהגיעו ראשוני המהגרים היו רכובים על סוסים, והנה בני השבטים שהיו גרים שם מקדמת דנא, והיו מנותקים משאר בני עולם, המה לא

קורא לכל איש ואיש מישראל 'שובו בנים' שובבים', על כן נכריז בטרם ינעל השער - כל מי שעדיין לא

ידעו ממציות כזו של רכיבת בני אדם על הסוסים, רק ידעו שיש 'סוסים' ושאר בעלי חיים ולא ידעו כי יש בני אדם, אבל מעולם לא ראו את שניהם יחדיו (אדם הרוכב על הסוס), ויראו ותמהו האנשים, כי היה נראה להם שיש כאן בריה חדשה, בעל חי שיש לו ארבע רגליים ובראשו הוא נעשה כאדם... ולא יכלו להבין את אשר לפניהם, ונבהלו עד לאימה ופחד, עד ש... הגיעו הרוכבים ליעדם וירדו מעל הסוסים, וראו ששניים המה - בעל חי רגיל ההולך על ארבע, ועליו יושב אדם ככל האנשים, ומה שהם ראו עד עתה היה איך שאיש רוכב על גבי הסוס, אבל אינו חלק ממנו...

ולמד מכאן רבי ירוחם, כל יהודי מורכב מחומר הגוף, אבל עליו לדעת שהוא 'נפרד' לגמרי מהסוס (משל לחומר הגוף), ואינו 'אחד' עם הסוס, אלא שבראות האדם שהנסיונות מושכים אותו בכל עת כלפי מטה, לחבר אותו עם חומר הגוף, הוא טועה בעצמו ומדמה שהוא 'בריה' אחת עם הסוס - בריה משונה של סוס ואדם גם יחד, והנה בהגיע ימי השובבים, כאשר האדם יורד מהסוס, הוא 'משחרר' לרגע מהסוס שבו, לרגע שומר על עיניו כנגד פיתוי היצר, לרגע חוסם פיו בשעת... אז הוא מגלה שבאמת הוא 'אדם', נפרד לגמרי מהסוס, אף שיש לו חומר הגוף הרי הוא כאדם הרוכב על גבי הסוס, אבל חלילה אינו חציו אדם וחציו סוס, ואינו מחויב ללכת לכל מקום עם הסוס גם יחד... אדרבה, יתנתק ממנו עד כפי יכולתו. ועלינו לזכור זאת היטב גם בשבוע הבא... איננו 'גוף אחד ונשמה אחת' ביחד עם ה'סוס' שבקרבתנו... (הגש"פ שי לתורה, בריסק).

יב. הרה"ק ה'דברי בינה' מביאלא זי"ע רימז בלשון הכתוב בפרשתו (כד י) 'וכעצם השמים לטוהר', שבני ישראל הרי הם כעצם השמים, שאף אם השמים מכוסים בעבים - הרי אין זה אלא לפי שעה, ולאחר שיתפזרו העננים שוב יתגלה עצם השמים לטוהר, כיוצא בדבר גם בני ישראל, אף אם חטא ויש 'עננים' אין זה אלא 'כיסוי' וכדבר חיצוני, ועוד יתפזרו העננים ויתגלה עצם מהותו לטוהר.

כיוצא בדבר ממש אמר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע לרמז במה שאמרו חז"ל (סוכה טז) 'שישראל מונין ללבנה', שכמו שהלבנה מכוסה פעמים הרבה בעב ובענן, אבל באמת היא חיה וקיימת, אלא שאינה נראית [וכאורתו מעשה שיצאו לערוך 'קידוש לבנה' תחת כיפת השמים, וחפשו ובדקו אחר ה'לבנה' והכריזו אחד בקול 'סאיז נישט דא קיין לבנה' (אין לבנה בעולם), אמר לו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שאסור לומר כן, שהלא ס'איז דא א לבנה (הלבנה נמצאת ברקיע השמים) אלא שהיא מכוסה], כך גם פעמים שהננו באים לקרב, לחזק ולעודד את ה'ישראל' שבקרבתנו או בקרב אחינו בית ישראל, אך אויה, הוא 'נעלם', לא מצאנו בו את נקודת ה'יהודי', לזה מונין ישראל ללבנה, להורות, שאכן ה'ישראל' אינו אלא מכוסה, לא שאינו נמצא, אינו אלא מכוסה, בדוק אחריו ותמצאנו.

ושמעתי תוספת נפלאה ממגיד מישירים פמ"מ הגר"מ וויינבאך שליט"א שהנה מדרך העולם, שאם יוצאים לחפש 'לבנה' ולא מוצאים אזי יצאו באי ביהמ"ד שנית כעבור מחצית השעה לבדוק אולי נתפזרו העבים ונסתלקו העננים, ומאירה הלבנה ונוכל לקדש אותה, ואם לא ימצאוה עתה ישובו לבדוק אחריה לאחר זמן נוסף, ורמז נפלא ונורא יש בזה, כי כיו"ב עלינו להאמין בגדולתו של היהודי, להאמין בכל יהודי, לכן, אף אם תמצאוה מכוסה בעביות הענן וכו', צא וחזור אחריו בכל עת שעה, אולי נתפזרו העבים, ונתבהרו השמים - נפשו של הישראל... ואין הדברים אמורים דווקא לעניין קירוב יהודי אחר... אלא גם כלפי 'קירוב עצמו'...

ובאותו עניין, כתיב בפרשתו (כב ל) 'ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, לכלב תשליכון אותו', דהיינו שאם נטרף איזה בהמה ע"י זאב או ארי וכדומה אסור לאוכלו ומצוה להשליכו לכלב. ובביאור טעם המצוה כתב ב'דעת זקנים מבעלי התוס', שדרך העולם להעמיד כלבים שישמרו על הצאן, ומאחר שהכלב מסר נפשו כשבא הזאב לטרופה, לא תהיה כפוי טובה כנגדו, לכן כשתהיה לך טרפה תשליכהו אליו, בשכר ששמרה עד עתה שלא נטרפה, וגם שומר עוד האחרות. ולכאורה דברי התוס' קשים להולמם, שהרי מדובר באופן שלמעשה 'נטרפה' הבהמה, והכלב לא שמר כהוגן, ומדוע מגיע לו כעת 'הכרת הטוב', אדרבה, איפכא מיסתברא, שדייקא כעת שלא שמר כראוי יש להענישו, ועכ"פ לא 'להעניק' לו מתנות, שהרי לא עשה את מה שמוטל עליו עשות, ומדוע נצטוונו במצב כזה 'לכלב תשליכון אותו'. יש המבארים (בספר נפלא 'שמח יהודה') שהתורה מלמדת אותנו, גם אם נכשל הכלב בעבודתו, אין זה הזמן והמקום להענישו וכו', אלא אדרבה יש ליתן לו שכר על כל הטובה שעשה 'עד עתה', גם בשביל כל דברים הטובים שעדיין עושה 'שומר עוד האחרות', וגם על מה שעתיד לעשות, ואפילו שנפל 'נפילה אחת' מ"מ צריכים לראות את ה'מעלות' שיש בו, מה שעשה, ועוד עושה לאחרות.

ולדין יאמר, אם ח"ו נתרשל האדם בעבודת השי"ת והיתה לו איזה 'נפילה וכשלון', אין עכשיו הזמן והמקום להיות שרוי בעצבות ומרה שחורה על הנפילה, אלא אדרבה יחזק עצמו במה שעד עתה ב"ה לא נכשל, ואפי' אם נכשל בעבירה אחת מ"מ יש לו לחשוב שעדיין הוא עושה כל כך הרבה מצות, ואין להסתכל על הנפילות כלל אלא אם ח"ו בא לידי נפילה יחזק עצמו ע"י נקודות טובות שיש לו עדיין (ובודאי כשמגיע שובבי"ם או רעוא דרעויון יש לו להרהר בתשובה, אבל אסור להיות שקוע באותה נפילה אלא ישקיע כל מחשבותיו על ההצלחות וישמח מאד על כל פעם שאכן הצליח והתגבר על יצרו). פעם פרסם ה'בארון ראטשילד' מודעה, שהוא מחפש 'רואה חשבון', ויהי היום, הגיע איש יהודי, שאלו הבארון לפי דעתך הנך מתאים לפקיד זה, ובכן, הבה, אבחן אותך, ושאלו, כמה הם עשר ועוד עשר, ענה האיש עשרים, וכפל לשאלו עשרים ועוד עשרים, ויען ארבעים, ארבעים ועוד ארבעים, ענה האיש שמונים, אמר הבארון לא נראה לי שאתה מתאים... וכמעשהו באיש זה כן היה עם כמה וכמה אנשים... עד שהגיע האיש השביעי ובירר תחילה מה היה עם הקודמים, ושמע ששאלם חשבונות פשוטים וענו, ולא נבחרו. הבין האיש את אשר לפניו, בא אל הבארון והציע עצמו, וכשנשאל כמה זה עשרים ועוד עשרים, ענה 'רגע אחד', סגר הוילונות והחלונות, וירא כי אין איש, אז שאל בהשקט את הבארון - כמה אתה רוצה שתהיה התשובה והתוצאה... אמר הבארון אתה הראשון שמצאתי מתאים לתפקיד זה... ולדין ייאמר, הנה גם ביראת ה' ועבודתו יש לנו להיות 'רואה חשבון' בעל הבנה טובה, כדוגמת המשל, שלחשב חשבונות קלים ורגילים זאת יכול כל אחד - ולא על זה צריך לשלם לרו"ח, אמנם ראטשילד חיפש רו"ח היודע לתור אחר התוצאה נדרשת ולסדר לפי"ז לחשב את החשבונות, לדעת כיצד לחשב, מה למסור לרשות המיסים ומה לא... כיו"ב הן ברוחניות הן בגשמיות, וכגון כשרואה אדם שנפל היום שבע פעמים וקם רק פעם אחת, אל יאמר, אם כן, 'נכשלת', כי נפילתי המה פי שבע מהקימה, אלא ידע ויכיר שה'קימה' הבאה אחר כל כך הרבה 'נפילות' יש לה חשיבות עצומה, וערכה רב עד מאד, כי ערך וחשיבות דבר נמדד ונחשב לפי רוב הקושי והיגיעה, לפי החוזק וההתאמצות הנדרשת לכך. מעתה אל יפול לבו בקרבו, אלא יהיה 'רואה חשבון' טוב, היודע לחשב כל דבר לפי ערכו האמיתי, המכיר בערך האמיתי והגדול של כל פעולת טוב של כל איש ישראל, ובפרט כשהיא באה אחר מכשול ונפילה... ומשם יתחזק לבבו להתעלות ולתקן את עצמו ולא ח"ו להיפך.

מִן הַבְּאֵר

היה אומר הגה"צ רבי א"מ רוטנער זצ"ל, הנה כתיב (משלי כד טז) שבע יפול צדיק וקם, וצ"ב, היאך נופלים שבע פעמים בזה אחר זה, הרי הוא כבר מוטל על הארץ ואיך נפל משם שוב. אלא בע"כ חייבים לומר ש'קם' בין כל נפילה ונפילה, ודייקא לכן הוא נקרא 'צדיק' מחמת שקם - צדיק וקם מכל נפילה הוא מתרומם. וכן שמעתי מאחד מצדיקי הדור שליט"א, כתיב בפרשת שמות (ד א-ד), ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ה', ויאמר אליו ה' מה זה בידך ויאמר מטה, ויאמר השליכהו ארצה, וישלכהו ארצה ויהי לנחש... ויאמר ה' אל משה שלח ידך ואחז בזנבו.. וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו, ואז עשה עמו אותות ומפתים. וללמדנו, שאחר הנפילה - אם שבים להתרומם, אזי נעשים גבוהים למעלה למעלה יותר ממה שהיו קודם הנפילה, כי מתחילה היה רק מטה אלוקים, ואחר שקם מה'ארץ' החל לפעול אותות ומופתים.

וראה נא במעלת השב בתשובה. הנה איתא בגמרא (חולין צא:) כי גדלה מעלת בני ישראל מעל המלאכים, וראה נא, כי המלאכים ברצותם להקדיש שם השם עליהם להקדים ג' תיבות 'קדוש, קדוש, קדוש' ורק אח"כ מזכירים שם ה' (ישעיה ו ג), ואילו בני ישראל אומרים שתי תיבות 'ואהבת את' ומיד את שם ה'. וכן בכל ברכה אומרים 'ברוך אתה' ולאחמ"כ את שם ה'. ונרמז בנוסח הברכה, וקרבתנו מלכנו לשמן הגדול - קרבה יתירה נודעת לנו בענין הזכרת השם הגדול, ותראה כזאת בג' פעמים, להודות לך - כשמברך ברכה באמירת 'ברוך אתה' ולאחמ"כ מזכיר שם ה', וכן וליחדך - ביחוד שם ה', אחר שתי תיבות 'שמע ישראל' מזכירים שם ה', וכן באהבה - באומרו ואהבת את מזכיר אח"כ שם ה'. למעלה מהם גדלה מעלת הגרים וכל מי שהיה רחוק ונתקרב - ככתוב בפרשת יתרו שיתרו אמר רק תיבה אחת קודם הזכרת ה' - 'ויאמר יתרו ברוך ה'" (יה י), והנה, במדרש תנחומא איתא על הפסוק הלזה (לך לך ו) מכאן שחביבים גרים לפני הקב"ה יותר מישראל. ומבאר הגאון רבי אברהם ברודא, עפ"י הנ"ל שחביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת, ובא לומר שחביבות הגרים גדולה משלהם, וראייה שכאשר בירך יתרו את ה' הזכיר אותו כבר

באר הפרשה - פרשת משפטים

נבנם בכלל 'שובו בנים' ימהר לבוא, ועדיין יש בידו להיאחזו, 'לתפוס' עצמו בימים האחרונים" שנשארוטו, ועי"ז יחשב לו כאילו התחזק בעבודתו יתברך בכל הזמן כולו, וכמו שכתב הרה"ק ה'ישמח ישראל' (במדבר א) וז"ל, וכמאמרי הקדושים, כאשר אם ירים איש את קצה המטה יתרומם כל המטה, כן כאשר יתקן איש ביום אחרון יתוקן כל הזמן, עכ"ל טו.

והנה כתיב בפרשתן (כב ל) 'ואנשי קודש תהיון לי', ואיתא ב'מכילתא' (פ"ב) 'רבי ישמעאל אומר

לאחר תיבה אחת, שאמר ברוך ה'. ולזה אמר המדרש, מכאן שחביבים גרים לפני הקב"ה יותר מישראל (דולה ומשקה קמא, פרשת יתרו).

יג. והעיקר, שישוב אל ה' מתוך שמחה. וכך רמז לה הרה"ק ה'אמרי חיים' מוויז'ניץ זי"ע בריש פרשתן (כא א) 'ואלה המשפטים', וברש"י, 'כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה - מוסיף על הראשונים'. כי השב מיראה 'זדונות' נעשו כ'שגגות'. והשב מתוך אהבת ה', זדונות נהפכות לו לזכויות (יומא פו:). מעתה יבואר על נכון, 'כל מקום שנאמר אלה' - 'אלה' נוטריקון ליהודים היתה אורה - שהאיר את נשמתו באור התשובה, זה האיש פסל את הראשונים - שהפך את זדונותיו לשגגות. אך אם ואלה - נוטריקון ליהודים היתה אורה ושמחה, שהוסיף את השמחה לתשובתו, הרי הוא מוסיף על הראשונים כי כל עוונותיו שעשה בעבר נהפכו למצוות, א"כ מצוותיו שיקיים מכאן והלאה יהיו הוספה על 'מצוותיו' הראשונים.

יד. סיפר הגה"צ רבי נטע פריינד זצ"ל שהיה בשוה"ט של הרה"ק מסאטמאר זי"ע ואמר בבכיות שלישי, יהודים, התחרטו עתה, כי עוד מעט תתחרטו על מה שלא התחרטתם עד עתה... [ועי' ב'מאור עינים' האזינו ד"ה איתא, מה שכתב על הפסוק שבפרשתן (כב כח) 'מלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לי', שגם על מה שאמרו בזוה"ק שאין מועיל תשובה, מ"מ אם יערוך את התשובה בשמחה יכופר גם עוון זה].

טו. משל נאה ונוקב המשיל פמ"מ הרב א"מ מלאך שליט"א, אם תהלך בשדה התעופה, מקום שרבים בוקעים בו, ותשמע מחוץ לבנין, איך שאיש אומר לרעהו, כל טוב, זיי געזונט (היה בריא), אם שמעת אומר כן, תבין שאין ביניהם קשר, רק הוא היה נהג שלו ועתה הוא מברכו מפני הכבוד, ותו לא מידי. אמנם, אם תראה איש מלווה את רעהו עד פנים הבנין, ואח"כ מברכו לחיים ולשלום, ילך הכל כשורה וכיו"ב, תדע שהוא ממכיריו, ולא עוד אלא אם תשמע אותו אומר לרעהו, ייש"כ, כמה כוחות נסכת בנו בהיותנו יחדיו, כמה הנאה היה לנו יחדיו, אז תבין שהם ידידים קרובים מאד שקשה להם להפרד. למעלה מכל זה - אם תשמע ותראה שבעת הפרידה הם נופלים איש על רעהו ואין ביניהם לא אומר ולא דברים - אינם מצליחים להוציא הגה מפיהם - אז תבין שמדובר באב ובנו שאינם יכולים להפרד.

כיו"ב, בעת הפרידה משבת ויו"ט, מימי שובבי"ם, לפי ההתרגשות ולפי הנהגת האדם בעת הפרידה, נוכל לראות איזה חיבור וקשר היה לו עם הזמן הגדול שעבר עליו, האם רק הסתובב שם, או שבאמת נפשו חמדה בצל כנפיו. טז. אדרבה, שערי סייעתא דשמיא נפתחים בלא גבול דייקא בעת הזו, וכבר כתב הגה"ק בעל ה'ארץ צבי' זי"ע (פסח) וז"ל, מה ששמחים אחר יו"ט, יש לבאר דהוא כעין מה שכתב הכסף משנה (פ"ו דאבות הטומאות ה"טז) דמקווה מטהר אך ביציאתו מן המקווה, עיי"ש. כן הוא גם ביו"ט דאיתא ראש השנה (טז): חייב אדם לטהר עצמו ברגל, ופירש"י עם הרגל, א"כ הרגל הוא כמקווה טהרה וטבילת מקווה מטהר רק בצאתו. ומכאן נלמד לכל חג ומועד, ולכל ענין שבקדושה - עיקר הטהרה הוא לעת מצוא - לעת יציאתנו מן הקודש.

וכך אמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (אחרי תרצ"ב, וי"א גם משם המהר"ש ענגיל זי"ע), הנה איתא בגמ' (חולין נג.) ונפסק בשו"ע (י"ד נז סעיף ח) 'בהדי דשליף שדי זיהרא', והיינו, שחיה טורפת הדורסת נשעצה ציפורן בכבש, הרי רק בעת שמוציאה הציפורן מכניסה בו את הארס, ולכן אם שחטו הנדרס בטרם צאת הציפורן, או שהרגו את הדורס, נשאר הכבש בכשרותו ואינו נטרף. ומידה טובה מרובה, בכל גמר של דבר טוב ותקופה טובה - בהדי דשליף שדי זיהרא, כי הכל הולך אחר החיתום.

מסופר על הרה"ק מסאטמאר זי"ע שהיה נוהג בכל שנה לעלות על ציונו הק' של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע ביומא דהילולא דיליה (ז' אדר), ותמיד הגיע אל חלקת מחוקק ספון לקראת ערב סמוך לזמן השקיעה, שנה אחת הקדים לבוא לקאליב כבר בשעות הבוקר בעוד היום גדול, אך לא פקד את ה'ציון' אלא לעת ערב, שאלו משמשו מה ראה על ככה לבוא דווקא כי ינטו צללי ערב ובפרט שכבר שהה בעיר והיה בידו סיפק להגיע מקודם,

באר הפרשה - פרשת משפטים

יג

לתאוות האכילה ולענייני דיבור, ואם 'יפיל את שינו', כלומר שיכה את היצה"ר בעניינים אלו, שלא לילך אחר תאוותיו, וישמור פיו מלשונו מלפגוע בשני ומלדבר דברים אסורים, וכן אם 'יכה את עינו' - שישמור על העיניים כדבעי, אזי שכרו ש'יצא לחירות' מיד יצרו הרעץ.

והדברים יתבארו ביותר, עפ"י דברי הרבנו בחיי בביאור דין 'שן ועין', וז"ל, והטעם בזה מפני שלא נשתעבדו אלא בשן ועין, כנאמר (בראשית ט כב) 'ורא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו

כשאתם קדושים הרי אתם שלי", וכתב ב'ראשית חכמה' (פ"ב) 'וממשמע הן אתה שומע לאו שאם אינו מתקדש אינו שלי'... וכבר נודע מה דאיתא ב'ירושלמי' (ברכות א ה) אמר הקב"ה - אם אתה נותן לי את לבך ועיניך", הריני יודע שאתה שלי.

בפרשתן (כא-כו-כז), 'וכי יכה איש את עין עבדו וכו' לחפשי ישלחנו תחת עינו, ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שנו', וביאר בזה הרה"ק הפני מנחם ז"ע (תשנ"ד ס"ג) בשם צדיקי הדורות, כי 'שן רומז

נענה לו הרה"ק ואמר שבנוהג שבעולם ביום היריד 'אין די לעצטע מינוט'ן כאפט מען מציאות' (ברגעים האחרונים מוצאים מציאות גדולות - ובמחירים זולים עד מאד...), ונתכוון לומר בדבריו שעיקר התעוררות הרחמים הוא דווקא 'כי פנה יום'... יז. וכבר אמרו לפרש בדברי בלעם 'אלוקיהם של אלו שונא זימה' (סנהדרין קו.), שלכאורה הוא יתור לשון, והיה לו לומר 'אלוקיהם שונא זימה', מדוע האריך ואמר 'של אלו'. אלא, ביאר הדברים - הרי הוא אלוקיהם, של אלו השונאים את הזימה, כי מי ששונא את התיעוב, אומר הקב"ה אני הוא אלוקיו, ומי פתי לא ירצה להיות נמנה על 'אנשיו' של הבורא...

יח. כה אמר הרה"ק הייטב לב' זי"ע בהספדו על הגה"ק המהר"ם שי"ק זי"ע לפרש בהמשך לשון הפסוק 'ובשר בשדה טריפה לא תאכלו', שהנה חז"ל (חולין סח:) דרשו את הכתוב לעניין בשר שיצא מחוץ למחיצתו (כגון קדשי קדשים שיצאו מחוץ לעזרה), והרי ש'שדה' מורה על מקום פתוח בלי מחיצה, ומעתה יש לומר שבא הכתוב לומר שמי שרוצה להיות 'בשר בשדה', כלומר, לחיות בהפקירא בלי 'מחיצות' - גדרים וסייגים הרי הוא בבחי' טרפה... (הובא בנפש יהונתן, וארא ד"ה הירא).

איתא ברש"י בריש פרשתן (כא ו) רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם. עכ"ל. ולכאורה צ"ב, והרי הוא דומה לאב שהזהיר את בנו הקטן שלא יטפס על הגדרות וכו' כי סכנה יש בדבר, ולמעשה לא שמע בקולו, וניזוק, אז לקחו אביו ליד השעון שאמר לו בשעתו אזהרה זאת... ושם הענישו, והרי לא שונה מזה מה שאנו מזיקין את העבד לבוא בסמוך אל הדלת, וכי מה מעלה יש בדבר.

אלא יש לומר, כי הנה הזאת דם קרבנות צריכה להיות על המזבח, ובמצרים מצינו שהזאת דם קרבן הפסח היתה על הדלת, ויש לומר כי הכוונה שהדלת נחשב להם כמזבח במקדש, ומדוע - כי דלת הבית מורה לנו - עד כאן רחוב העיר, מכאן יש בית יהודי, שאינו רודף אחרי הרחוב, ואין לו שייכות לרחוב, וכיו"ב מצינו בגמרא (שבת לא:): שדימו את דלת הבית ליראת שמים (וברש"י שם, יראת שמים דומה לפתחים חיצוניים), ואכן, מי שאינו לומד מהדלת, ולא עשה גדר וסייג וממילא כבר הגיע לשאול תחתיה עד כדי גניבה, באים ומזהירים אותו על הדלת, שהיא מורה על ירא"ש וגדרים, ושם הוא המקום הראוי לחנכו על פריצת הגדרים.

יט. בפרשתן (כא כד), 'עין תחת עין' וגו', נוראות כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע שהשומר על עינו בעולם הזה זוכה לשמירה מ'עין' של מעלה. וז"ל, הרמז בזה עפ"י סוד להורות מעלת איש הישראלי אשר באיתערוותא דלתתא איתער לעילא, כמו שאמרו (אבות ב א) דע מה למעלה ממך, פירוש מה שנעשה למעלה הוא ממך - ע"י מעשיך הטובים שלמטה. וזה שנאמר (תהילים לג יח) 'עין ה' אל יראיו', מי ששומר את עינו מראות במקום שאינו ראוי מעורר עינא פקיחא למעלה וכו', 'עין לא ראתה' - אלוקים יעשה למחכים לו' (ישעיה סד ג) מי ששומר עינו יעשה למחכה לו, וזה שאומרים (בהוצאת ס"ת בשב"ק בשחרית) 'ונראהו עין בעין' (כלומר, שיזכה לראות את השכינה הק' כפי שמירת עינו), מעין עולם הבא, פירוש על ידי דבר זה יכול לבוא לעולם הבא, וזה הרמז בפסוק עין תחת עין, העין שלמטה הוא כביכול נגד העין שלמעלה, עכ"ל.

כ. כה אמר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע לבחור שביקש ממנו הדרכה - 'זיי אפגעיהטן' (היה שמור מרע), שאלו הבחור כיצד יהא שמור מכל רע, השיב ה'בית ישראל' במה שנאמר בפרשתן (כא כח) 'ובעל השור נקי', כי 'שור' הוא

באר הפרשה - פרשת משפטים

אם כסף תלוה - מצוות גמ"ח

בפרשתן (כב כה), 'אם כסף תלוה את עמי' את העני עמך' כה, כאן נצטוינו להקים ולקיים מצוות 'גמילות חסדים' להלוות לאחרים כדי צרכם. כתב ה'חינוך' (מצוה סו), להלוות לעני בהשגת היד כפי מה שצריך לו למען הרחיב לו ולהקל מעליו אנתותיו וכו',

בחוקי, ראה כי בעינינו והגיד בפיו, ונתקלל על זה 'ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו' (שם כה), ובין שלקן האברים החוטאים נפטר הגוף מעונש עבדות, עכ"ל. והרי שהפנס ב'שן ועין' מביא את העבדות והשעבוד, וממילא, הנוהר לקדש אברים אלו זוכה לצאת מעבדות לחרות ולגאולת עולם.

לשון ראייה (כמו 'אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב', במדבר כד יז) והיינו, שאם הוא בעלים על הראיה אזי יצא נקי בדינו, והוסיף לומר בלשון הכתוב (דברים כא ז) 'דינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו', שאם שומר על עצמו שלא יכשל עד ש'עינינו לא ראו' זה האיש יכול לומר 'דינו לא שפכו את הדם הזה'...

כא. נוראות מצונו בענין זה בדברי הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (שם עולם סוף פ"ב) וז"ל, מרה רעה זו היא מקלקלת לנפש מאד. ורמז לזה בפסוק (איכה ג נא) 'עני עוללה לנפשי מכל בנות עירי', בנות העיר נקראים כל הכוחות המוטבעים בגוף [וכמאמרם (נדרים לב): עיר קטנה זה הגוף] כח הכעס, כח החמדה, כח התאוה, וכל כהאי גונא, וקאמר הכתוב העין מזיקה להנפש יותר מכל כוחות הגוף.

ומבאר שם, כי על ידי העין בא כח הקנאה וגם כח התאוה, שהעין רואה והלב חומד, ועל זה נאמר (במדבר טו טז) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', וכבר אמרו חכמינו זכרונם לברכה (ירושלמי ברכות א ה), עינא ולבא תרי סרסורי דחטאה (והעין והלב הם שני סרסורי עברה). עכ"ל.

כב. מעשה באחד שנכנס אל הרה"ק מרוזין זי"ע, והתאונן בפניו על שהעיניים כואבות לו, נענה הרוזינער ואמר לו, 'מי אמר לך שהעיניים כואבות לך, אולי אתה מכאיב לעיניך' (בראיות שאינן הגונות)...

כג. הנה כתיב (תהלים לו ו) 'כי רגע באפו חיים ברצונו', ורמזו בזה צדיקי הדורות, שמאד מאד יזהר האדם לשמור עצמו ב'ראת חטא', שמירה על שמירה, כי פעמים יקרה שהאדם יעבור על אחת ממצוות ה' אפילו ל'רגע' אחד... וכל ה'חיים' יצטרך לרצות כביכול את הבורא יתב"ש על כך... (טיול בפרדס, אות ר).

כד. כתב הש"ך (מגורי האר"י ז"ל) על התורה (בפרשתן), דלכן כתיב 'אם כסף תלוה' כלומר, אם נתנו לך כסף מן השמים הרי תפקידך להלוותו לאחרים, כי לשם זה נברא הכסף - כדי ש'תלוה את עמי', כי מצוות הלוואה למי שדחוקה לו השעה גדולה יותר מן הצדקה (עיי"ש היטב).

הגאון בעל ה'שבט מוסר' זצ"ל מביא בספרו 'מעיל צדקה' (א'תקכח) שלכן נקרא כסף בלשון חז"ל 'דמים', כי כשם שהקזת דם רפואה היא לגוף, כך נתינת כסף לצדקה רפואה היא לנפש, ועל שם כך כינו חז"ל את הכסף 'דמים', לרמז ששווים הם (י"א, כי ה'עסק' הראשון שעשו בני ישראל היה במכת דם כשמכרו את המים למצריים, וע"ש אותו המאורע נקרא הכסף בשם 'דמים'). כה. יש שפירשו במה שאמר 'את העני עמך', שבא הכתוב לומר, שכאשר עומד לפניך עני ומבקש הלוואה או נדבה אזי תכניס עצמך לתוך מצבו הקשה של עני זה, וצייר לעצמך כאילו אתה היית במקומו רח"ל ונזקק לחסדי האחרים, וזהו את העני עמך, שהעני יהיה עמך, אתך במחשבתך ובפנימיות ליבך, ואז ודאי שתפתח את ידך וליבך לעמוד לימינו. ובזה ביארו הטעם שנסמכה פרשת משפטים לפרשת יתרו, כי כשם שהזהיר הכתוב שלא לשכוח מעמד הר סיני, וכמו שנאמר (דברים ד ט) 'רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך' ותמיד יעמיד לנגד עיניו את הקולות והלפידים וכו', כך נמי ייאמר גם לגבי המצוות שבין אדם לחברו האמורים בפרשתן שעליו לצייר ולהעמיד לנגד את עיניו את הזולת וצרכיו ומחסוריו ולא יסורו מלבבו.

כו. כה אמר הרה"ק ה'חלקת יהושע' מביאלה זי"ע מהו 'חסיד' - היינו חסד עם יו"ד (כלומר תיבת 'חסד' ואות יו"ד) ללמדך שהעושה חסד עם יהודי (יו"ד באידיש) זהו חסיד.

כז. פעם פנה מנהל גמ"ח אל הגה"צ רבי מאיר בראנדסדארפער זצוק"ל בעל ה'קנה בושם' ושאלתו בפיו, האם מחויב להאריך את זמן פירעון הלוואות בעת שמבקשים הימנו אותם הלווים, שלכאורה אין זה בכלל מצות 'אם כסף תלוה את העני' והוא רוצה לקיים המצווה בהלוואות חדשות. ענהו רבי מאיר - 'די ערשטע זאך איז די הארץ' (הדבר הראשון הוא הלב), כלומר אל תפלפל כאן אם קיימת בזה מצוות הלוואה או לאו, אלא התעמק - שבדחיית זמן הפירעון החיית ממש את היהודי הלוה.

שורש המצוה, שרצה הא-ל להיות ברואיו מלומדים ומורגלים במדת החסד והרחמים כי היא מדה משובחת, ומתוך הכשר גופם במדות הטובות יהיו ראויים לקבלת הטובה כ"ח וכו', ואם לאו מצד שורש זה (כלומר, שלולא טעם זה), הלא הוא ב"ה יספיק לעני די מחסורו וזולתנו (שהקב"ה היה יכול לפרנס את העני בעצמו, ומדוע ציווה עלינו להלוותו), אלא שהיה מחסרו ב"ה הוא שנעשינו שלוחים לו לזכותנו. עב"ל כ"ט.

כח. וכך כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (אהבת חסד ח"ב פ"ה) וז"ל, כמה צריך האדם להתדבק במדת החסד, שהיא מועלת לעורר רחמי ה' וחסדיו על ישראל אפילו לאחר שכלה זכות אבות (ירושלמי סנהדרין ג.) וכו'. ושם בהערה. והנה עתה, שמדת הדין גברה מאד על העולם, ואין שום עצה להנצל מידי צרות המתחדשות מידי יום ויום, מה מאד יש להתחזק במדת החסד כדי שעי"ז תתעורר מדת החסד העליונה וכו'.

מעשה נורא הובא ב'עמוד החסד' (לקט אמרים מהגה"ק החפץ חיים) וז"ל. איש אחד שהיו לו בנים ומתו כולן ר"ל בא לפני חכם שיתן לו עצה וסגולה לענין זה, השיב לו החכם איני יודע סגולות, אך עצתי שתעשה גמ"ח קבוע בעיר אולי יתן ה' שבזכות מדת החסד שתתנהג עם אנשים יתחסד השי"ת עמך ויתן לך בנים. האיש שמע לעצתו, ועסק הרבה בענין זה, עד שעשה גמ"ח קבוע בעיר והוא קבל על עצמו את המצוה להתעסק בענין זה להלוות על משכונות, ועשה פנקס עם תקנות לענין זה כנהוג. בתוך התקנות היה כתוב שפעם אחת לשלוש שנים בפרשת 'אם כסף תלוה' (משפטים) יתאספו הכל ויעשו סעודה שיהא חיזוק למצוה זו. ויהי בכלות ג' השנים נולד לו בן, ומן השמים הראוהו אות שהוא בזכות המצוה - שאירע יום שמיני יום המילה באותו יום שכבר נקבע זמן רב קודם לכן ליום אסיפת הקהל לצורך הגמ"ח.

מִן הַבָּאֵר

עוד כתב שם וז"ל. ומן התימה על האנשים שמחפשיין סגולות, שילדו להם בנים, ומוציאין על הסגולות כמה וכמה רובלי כסף, ויש שמוציאין למאות ולאלפים כל אחד לפי עשרו. יותר טוב שיעשו סגולה הנמצא בחז"ל, היינו, שיתעסקו תמיד במדת הצדקה, לעזר לעניים במה שיוכלו, להיות מן המעשים, שהוא גדול מן העושה [הן בענין פרנסת חיותם, וגם לגדל את בניהם ולהכניסם לתלמוד תורה, שבעבור זה יזכו לבנים בעלי תורה, וכמו שנתבאר], או שיעשו גמ"ח קבוע [מממונם, או שיזרזו אחרים שיסייעו בענין זה], ויתעסקו בו תמיד, ובזכות זה יתנהג השם יתברך עמהם ג"כ במדת צדקה וחסד, וימלא רצונם בזה וכו', וכן עשו הרבה אנשים בזמננו, והצליחו בזה וכו'. והמשכיל יתן כל זה אל לבו, וכל המרחם על הבריות - מרחמין עליו מן השמים (שבת קנא:). וידוע מה שאמרו חז"ל (שוח"ט סה), שהגומל חסד תפלתו נשמעת.

האיש הנ"ל עסק הרבה במצווה זו כמה וכמה שנים, ובמשך השנים הללו נולדו לו עוד כמה בנים. אך ברבות הימים שכח טובותיו של הקב"ה ובא לפני החכם ובקש ממנו היות שהוא מוטרד מאד והגמ"ח נתגדל, גם יש אנשים מפקפקין עליו, ע"כ בקשתו שימנו 'נאמן' אחד שיעסוק בגמ"ח, והחכם מיאן בזה באמרו שבוודאי אחר לא ינהל הגמ"ח בטוב כאשר הוא מנהל אותו. אך הוסיף והרבה להפציר בחכם שיעשה בקשתו עד שכעבור כמה שנים הוכרח להסכים לדבריו, ועשה קלפי מחדש ונבחר 'נאמן' אחר תחתיו לעסוק במצוה זו. והנה, מעשה זה היה בתחילת הלילה, והיה ממחרת בא אצל החכם ויספר לו שקרה דבר נורא בזה הלילה בסופו, שנחנק לו ילד קטן אחד, ותלה שבעבור עזיבתו את הגמ"ח אירע לו, ומיד חזר והשיב לידו את הנהלת הגמ"ח... הנך רואה בעליל שבזכות החסד נולדו לו בנים, וכאשר נסתלקה מדת החסד התחילה מדת הדין תיכף להתגבר עליו, נמצא עד עתה שהוא מחזיק את הגמ"ח ועתה ראה שהגמ"ח החזיק אותו ואת בניו, ע"כ יראה האדם להחזיק במצווה זו ולא להרפות ממנה. (אחר פטירת רבנו החפץ חיים ניתן הדבר לפרסם בשם הגרי"מ רבינוביץ זצ"ל מחבר ספר 'אפיקי ים' שהמעשה הנ"ל קרה בראדיו, והחכם הנזכר הוא רבינו הח"ח בעצמו).

כט. ידוע מה שאמרו חז"ל (ויק"ר לד ח) 'יותר ממה שהבעה"ב עושה עם העני, העני עושה עם בעה"ב'. ולפי"ז כתב הגה"ק החיד"א זי"ע (שו"ת חיים שאל סי' עד אות ב) כי הגם שנאמר (משלי טו כז) 'שונא מתנות יחיה', מכל מקום אין מקום לחשש זה בנתינת צדקה, ושפיר יכול העני לקבל, כי מאחר ש'הרווח' של הנותן גדול משל המקבל, נמצא שאין כאן 'מתנה', אלא אדרבה הנותן הוא הוא 'המקבל'...

באר הפרשה - פרשת משפטים

לא תענה - לבלום פיו בשעת מריבה ולוותר לחברו
בפרשתן (כג ב), 'ולא תענה על רב לנשות' וגו', וכבר
 עמדו חז"ל (סנהדרין לו.) לבאר הטעם שנאמר
 כאן 'רב' בלשון חסר בלא יו"ד ולא כתיב ולא תענה
 על ריב, ודרשו בזה מה שדרשו לעניין הלכה. וברוך
 הרמז פירש בזה הרה"ק ה'פנים יפות' זי"ע, שבא הכתוב
 ללמדנו כלל גדול, שבשעה שאדם נחלק עליו ומחרף
 ומגדף אותו אזי הדרך הישרה היא לא תענה - לשמוע
 חרפתו ולא להשיב ועי"ז תתמעט ותתחסר המריבה
 [ולכן נכתב 'רב' חסר יו"ד, ללמדך שהריב יתחסר] לא,
 וכמו שרומז בלשון הכתוב (איכה ג כט) 'יתן למכהו לחי
 ישבע בחרפה', ר"ל 'שיכניע את עצמו לפני מי שרוצה

איתא בגמרא (יבמות סג.) 'המלוה סלע לעני בשעת
 דחקו עליו הכתוב אומר (ישעיה נח ט) אז תקרא
 וה' יענה תשווע ויאמר הנני', וביאר הרה"ק רבי מנחם
 מענדל מרימינוב זי"ע שדברי הגמ' במעלת מלוה סלע
 לעני בשעת דחקו הכוונה בשעת דחקו של המלווה,
 שאף הוא זקוק ונצרך למעות ובכל זאת מחסר משלו
 בבדי לעמוד לימין העני, בזה הוא מעורר עליו רחמים
 גדולים, והוא מובטח שיתקבלו תפילותיו ואז תקרא וה'
 יענה. ולפי"ז יתפרש לשון הכתוב 'אם כסף תלוה את
 עמי את העני עמך', שאם 'העני עמך' - שאף אתה
 עני, ואעפ"כ כסף תלווה, וכדאי היא מצווה זו שירחמו
 עליו מן השמים ל'.

ובזה פירש הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (אדרת אליהו שופטים ד"ה צדק) בלשון הכתוב (דברים טו י) 'נתון תתן לו ולא ירע
 לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך', שבא הכתוב להזהיר על נתינת
 הצדקה, והמשיך לומר לא ירע לבבך בתתך לו, כי תאמר בלבבך כיצד אתן לו והרי שונא מתנות יחיה ונמצא שאני
 גורם הפסד לעני, לזה אמר הכתוב כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך, ואם כן אינך
 נותן 'מתנה' אלא אתה לוקח הרבה יותר ממה שאתה נותן.

ל. והיה אומר הרה"ק הבית ישראל זי"ע, שאין הדברים אמורים רק בהלוואת מעות כשהוא עצמו נזקק להם, אלא
 כך הוא גם בענייני רוחניות, שמי שבעצמו צריך 'ישועה' במצבו הרוחני, ומ"מ עומד לעזור לאחרים ולרוממם
 שאף הוא בכלל 'מלוה לעני בשעת דחקו'.

ועד"ז ייאמר עוד, כי מי שרוחו נשברה מכל מיני צרות העוברות עליו, ומכל מקום מתגבר על עצמו להאיר פנים
 לחבריו ולעודדם במילין טבין, והוא מחזק אחרים בשעת דחקו, הרי עליו הכתוב אומר 'אז תקרא וה' יענה תשווע
 ויאמר הנני'.

אגב אורחא, שמוע שמעתי מבעל העובדא איש צדיק היושב בשבת תחכמוני בעי"ת מאנסי יצ"ו ורבי משה שמו,
 לפני זמן השיא הלה את אחד מצאצאיו בשעטומ"צ, באמצע החתונה הופיע בחור מבוגר העובר מסכת איוב ביסורי
 נפש, וברכו למזל"ט מכל לבו. לאחמ"כ נודע לרבי משה סיבת ביאתו והשתתפותו בחתונה, כי הלה הופיע בלווית
 ידידו שקיבל 'הזמנה' לחתונה אך לא חשב כלל לבוא, מאחר שהוצרך ליסע כברת ארץ עד מקום הנישואין, אמנם
 בהיותו בביהמ"ד פגש בבחור הנ"ל שביקש ממנו לבוא עמו אל החתונה, ולשאלת האיש את הבחור, מה לך ולרבי
 משה, וכי הזמין אותך לחתונה, ענה הבחור, לא, לא הזמנתי, אבל רבי משה הלזה מקדם את פני ב'ברכת שלום'
 בכל עת שהוא עובר לידי (ער גריסט מיר) ... ורבי משה שומע ומשתהה, כי זה כעשר שנים שהלה סובל בנפשו, ובכל
 אלו השנים היה רבי משה פורס בשלומו והוא לא עונה ולא מתייחס, משל היה רבי משה 'אור' (לופט) העובר
 בסמוך אליו... ואילו עתה בהגיעו ליום החתונה, הרי הוא מרגיש צורך להשתתף כי רבי משה פורס בשלומו... הא
 לך, רבי משה חשב במשך עשר שנים שאינו עושה ואינו מייטיב במאומה עם ה'גריסין' שלו... ולמעשה ראה כעת
 למפרע, שהוא נסך בו חיות ועידוד דבר יום ביומו, וראיה שהוא מרגיש כל כך קרוב אל ר' משה שהוא 'חייב'
 להשתתף בשמחתו, אף במרחקים.

לא. וכנודע הדיוק בלשון הכתוב (תהלים לח יב) 'ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו', מדוע פתח בלשון נוכח
 וסיים בלשון נסתר, הוה ליה למימר 'לא אשמע וכאלם לא אפתח פי'. אלא, כי אכן 'לא אשמע' קאי על הנרדף
 - אם הוא יעשה את עצמו כמי שאינו שומע, וישתוק בשעה שחברו מבזהו ושופך עליו קיתון של רותחין, זוכה
 עי"ז שהרודף 'לא יפתח פיו' יותר בכדי לצער, והדבר בדוק ומנוסה, והנסיין מוכיח.

הרה"ק מסאטמאר זי"ע פירש בלשון הכתוב (תהלים קכ ז) 'אני שלום וכי אדבר המה למלחמה', שהנה מצינו (ר"ה
 ג) 'כי משמש בד' לשונות - אי דלמא אלא דהא, ולפי"ז יבואר, אני שלום - אם ארצה לחיות בשלום ובשלוחה עלי

יכול לומר 'דינו לא שפכו את הדם הזה', כי אילו היה שותק בשעה שהראשון התחיל עמו, הרי היתה מתמעטת המריבה ולא היה מגיע אח"כ אותו אסון, אך מאחר שהשני לא קיים לא תענה ולא שתק, אלא השיב לראשון, לכן התגלגלו הדברים עד היכן שהגיעו רח"ל, ועל כן גם השני יענש על כך בדיני שמים.

להכותו, ובוה ינצל מן המכות, כי האיש שכנגדו ישבע נפשו בחרפה שהכניע את עצמו אליו' [כלומר, שהלה יסתפק באותם גידופים, ולא ירגיש עוד צורך בעצמו להכותו], אכן אם אינו נוהג כן אלא משיב מנה אחת אפיים הרי בוה תתגדל ותתלקח המריבה יותר, שגורם במעשיו שהצד שכנגדו יחזור ויריב עמו יותר לב.

ונמצינו למדים שהשתיקה יפה בתרתי. א. מצד עצם טובת הנפגע ומנוחת נפשו, שאם ישיב לזה שפגע בו וציער אותו הרי הלה יחזור לו פי כמה וכמה, ועדיף לו לשתוק וללהסתפק במועט'... שכתב ה'פלא יועץ' (ערך כעס) השתיקה בעת כעס' - במים לאש - שמכבהו. ב. בכדי שלא יהא נחשב כמחטיא את חברו, ולא יענש על מה שאותו בעל מחלוקת יחזור ויעשה שלא כדין.

וכתב בזה (בר"ה כאשר ישית) דבר נורא לבאר בכתוב בפרשתו (כא כב) 'וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש' וגו', ולכאורה לשון הפסוק תמוה, שחלא רק אחד מהם נגף וכדכתיב ענוש יענש ולא נאמר ענוש יענשו, ואם כן, מדוע בתחילה נאמר ונגפו שמשמע ששני האנשים הניצים הם הם שנגפו, אלא ביאורו, כי 'בפועל' רק אחד מהם נגף, ומ"מ גם הצד השני אין ידיו נקיות בדבר, ואינו

לכלכל הנהגתי בתבונה, וכי' אדבר - להרגיל את פי להיות משמש בארבע לשונות, לעיתים בלשון רכה ופעמים לשתוק ולא לענות כלל וכיוצ"ב. אולם אם המה, ר"ל שמשיב לרעהו ואינו שותק כתיבת 'המה' הנקראת הלוך ושוב, אזי למלחמה - שהנהגה זו גורמת לידי מחלוקת ומריבה.

פעם בא יהודי לתנות את מכאובו לפני הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע כי פלוני רודף אותו עד חורמה ומציק לו ביותר. ענהו הרה"ק, לכל חבל יש שני ראשים, בכדי למתוח את החבל יש למושכו מב' קצוותיו - שני אנשים מב' הקצוות, ואם יעזוב אחד מהמושכים את החבל, לא יימתח החבל יותר, ולא עוד אלא שהמושך מאידך גיסא יפול אחור, כן גם עתה, אם תחדל מלענות ליהודי זה הרודף אותך ותתעלם ממנו כליל, הרי זה כמי שעזבת את קצה החוט וחרברך יפול וילך ממך מאליו...

בדרך צחות מסופר על אחד שהזמין את ה'לבנה' ל'דין תורה', וכה הייתה טענתו, כי לאחרונה הלבנה 'רודפת' אותו, ובכל אשר הוא פונה היא פונה אחריו - אם הימין ואיימינה גם היא, ואם השמאל ואשמאילה, בעמדו מהליכתו תעמוד גם היא... משיכוף את גופו גם היא מתכופפת עמו - בקיצור, לא נתנה לו הלבנה מנוח, אמר לו הדין שמעתי את תלונתך, אבל אי אפשר לדין לפסוק הדין בטרם ישמע את טענת שני הצדדים, על כן אבקשך שתשוב הנה בעוד כמה ימים... כעבור כמה ימים שב היהודי מתוך צפיה דרוכה לשמע פסק הדין, ויען הדין ויאמר, אכן, דברתי עם הלבנה - מה לה כי נטפלה להצר צעדך, ללכת אחרריך ולחקות את מעשיך, אך היא טענה לעומתך שמעולם לא הסכינה עשו כן, אתה הוא שהתחלת... אתה אשם בכל... אם אך תפסיק להביט ולהתבונן בה כל כך הרבה גם היא תפסיק לחקות אותך... והמבין יבין...

לב. שמעתי מעדים נאמנים שפעם נפגשו הני תרי צדיקי, ראש הישיבה הגאון מהרי"ד קאפלמאן זצ"ל עם יבדלחט"א הגה"צ מהרי"מ שעכטער שליט"א, ומהרי"מ שאל את רה"י, הנה בריש פרשת בשלח כתיב 'ה' ילחם לכם ואתם תחרישו', ואילו בסוף הפרשה כתיב 'צא הלחם בעמלק מחר', כיצד יעלו שני הפסוקים בקנה אחד, הקב"ה עורך המלחמה או אנחנו, חשב רה"י ארוכות, עד שנענה, כנראה שאפשר לערוך מלחמה ע"י השתיקה... והוסיף אפשר לערוך גאנצע מלחמות - מלחמות שלמות וגדולות ע"י השתיקה (וכן הוא במציאות, שהשותק מנצח בד"כ).

לג. הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל פירש בלשון הכתוב (טז יא) 'ואהרן מה הוא כי תלינו עליו', שהנה איתא בגמ' (עירובין סה:) בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו ובכיסו ובכעסו, ואמר משה לקרח אם ברצונם להכיר בטבעו של אהרן מה הוא, הרי אין בידכם אלא כי תלינו עליו - לנסותו בנסיון הכעס, כי בכוסו אי אפשר שהרי כהן אסור בשתיית יין, אף בכיסו לא שייך לבדקו שהרי אמרו (יומא ח.) 'גדלהו משל אחיו' נמצא שהכה"ג עשיר גדול הוא. אין בידכם לנסותו אלא 'כי תלינו' והיינו בכעסו (הגר"ש וואזנער זצוק"ל בשם מורו הגר"מ שפירא ששמע מר"מ אריק, הובא בטל תורה החדש).

באר הפרשה - פרשת משפטים

ומלבד כל זאת, עצם הוותרנות מביאה על האדם טובות הרבה בלי גבול בכל עניין ועניין, וכדכתיב בפרשתן (כג ה) 'כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וכו' עזוב תעזוב עמו' ובתרגום 'משפך תשבוק מֶה דְּבַלְבָךְ עֲלוֹהֵי וְתִפְרַק עִמָּה', היינו ש'עזוב תעזוב' כל שינה שיש בליבך על 'שונאך' זה ותעמוד לעזרו. ומבאר בספר הקדמון 'ברית מנוחה' שהכוונה היא, אם משבק - תעזוב ותסיר כל אשר יש לך בלבך

על חברך, אזי תשבוק - תיעזב אף אתה מכל הצרות הבאות עליך, כי הקב"ה עזוב יעזוב מעמך את כל חטאיך ותישאר נקי מכל רבב.

יה"ר שנזכה בקרוב לכל מיני ברכה וישועה, והסירותי מחלה מקרבך, ובירך את לחמך ואת מימך, שפע רב, ובקרוב 'נצא לחפשי' מעול הגליות בבוא גואל צדק בב"א"ל.

לד. יש שאמרו (הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע, הרה"ק מליובאוויטש זי"ע) לדייק הלשון משנכנס אדר מרבין בשמחה, ולא אמר 'משהגיע' אדר, אלא ביאורו, שבא לרבות שמשבת מברכים חודש אדר מרבים בשמחה. ואכן נהגו הרבה צדיקים להתחיל לזמר מש"ק זו ואילך ניגון 'שושנת יעקב', ורמז לדבר, כי 'בשמחה' ר"ת בעת שמברכין חודש מתחיל השמחה...

ישקו העדרים

כי תראה חמור שונאך רזבן תחת משאו וכו'

עזוב תעזוב עמו' (כג ה),

ובתרגום 'משפך תשבוק מן דבלבך עלוהי ותפרק עמה'.

וזה לשונו הזהב של ה'פלא יועץ' (ערך וותרנות) ולפעמים שמדת הוותרנות תחיה בעליה ותצילהו מצרה וצוקה, מה טוב חלקה, לא ידע אנוש ערכה [ועי' לעיל מה שהבאנו מהחתם סופר ומהגה"ק רבי חיים פלאגי שזו סגולה לרפואה].

הגאון רבי מיכל דוד רוזובסקי זצ"ל - אביו של הגאון הנודע רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל ראש ישיבת פוניב'ז כיהן ברבנות העיר גראדנא, ונסתלק לבית עולמו בשנת תרצ"ה, אחריו נשארו שני בנים - אריות בתורה הראויים לאותה איצטלא, ה"ה בנו הגדול הגאון רבי יהושע העשיל זצ"ל ואחיו הצעיר ה"ה הגאון רבי שמואל זצ"ל. בקרב בני העיר נתעורר 'דין ודברים' כי בני המשפחה אבו שהבן הבכור ימלא מקום אביו ברבנות העיר, לעומתם, על בני העיר היה רבי שמואל מקובל יותר והם העדיפו שהוא יהיה להם לראש. שני הצדדים החליטו לערוך את הטענות לפני הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל והוא ישמש כ'בורר', וכאשר יחליט בדעתו הרחבה כן יקום וכן יהיה, ונקבע זמן 'הבוררות' ליום פלוני בשעה עשר בבוקר.

באותו היום המיועד השכים רבי שמואל ומיהר לביתו של רבי חיים עוזר (בשעה שמונה בבוקר) ואמר לו, רבי קדוש, אם הבוררות אמורה לברר תפקיד הרבנות למי יהא שייך - אין כאן כל ענין לשבת לדין, כי כלה ונחרץ עמדי שלא לקבל ע"ע את הרבנות על פני אחי הגדול, וברצוני שרבי יהושע העשיל יזכה ברבנות. לאחר כשעתיים הגיעו שני הצדדים ושטחו טענותיהם בפני הגר"ע שאכן פסק 'לטובת' הבכור וכרצון בני המשפחה.

לפי פסקו של הגר"ע נתמנה רבי יהושע העשיל כרב בעיר, אבל בני העיר לא קבלו אותו בעין יפה, ולא עלתה בידיו להנהיגם על מי מנוחות... וכל הימים עברו בדברי ריבות בשעריך. ויהי מקץ שנה, הבין רבי שמואל כי כל עוד שהוא יושב בגראדנא לא יצליח אחיו בהנהגת העיר, כי בעצם היה האח ראוי לאותו איצטלא אלא שצילו של רבי שמואל החשיך על אורו... על כן גמר בדעתו לעזוב את גראדנא בחשאי ושוב לא ישאר בידיהם הברירה אלא להשלים על המצב. מה עשה, ערך 'גורל הגר"א' (גורל המקובל מפי הגר"א וידוע ליחיד סגולה כיצד לעשות) ועלה בידו הפסוק (יב א) 'ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך', וראה בזאת כמין 'נבואה' מפורשת שיעזוב את מולדתו ובית אביו ויעלה לארץ הקודש, ואכן מיד יצא משם ועלה לארץ ישראל ביחד עם הגאון רבי זלמן רוטברג זצ"ל ראש ישיבת בית מאיר בבני ברק. והגיע הנה כשהוא ללא מכיר וגואל, בחור יתום בגפו עזב ובודד, אך הכל היה שוה בעיניו בכדי שלא תפרוץ המחלוקת כנגד אחיו הגדול רבי יהושע העשיל.

לאחר כמה שנים פרצה המלחמה הנוראה כידוע, משנכנסו הרשעים ימ"ש לגרודנא וכבשוה, אספו מיד את כל בני העיר ובראשם רבם רבי יהושע העשיל והרגו בהם אחד לאחד והרגו את כולם עקד"ה. נמצא רבי שמואל אוד מוצל מאש, והוא היחיד מכל בני משפחתו שנשאר בחיים.

והרי שרק בזכות ה'וותרנות' שסילק עצמו מהרבנות, עזב את עירו ומשפחתו וברח לארץ נותר לפליטה, וזכה להאיר את העולם כולו בשיעוריו ובחידושי הבהירים בעומק דרך הלימוד, וכל עולם התורה, תלמידיו ותלמידיו תלמידיו, הם פירותיה ופירות פירותיה של אותה ותרנות.